№ 172 აგვისტო 17, ოთხშაბათი 1888 აგვისტო 17, ოთხშაბათი № 172

ივერია

1877—1888 საპოლიტიკო და სალიტერატურო გაზეთი 1877—1888

გაზეთის ღირს

თვეს	მან.	კ.	თვეს	მან.	კ.
12	10	—	6	6	—
11	9	50	5	5	50
10	8	75	4	4	75
9	8	—	3	3	50
8	7	25	2	2	75
7	6	50	1	1	50

ცალკე ნომერი — ერთი შაური

გაზეთის დასაკვეთად და კერძო განცხადებათა დასაბეჭდად უნდა მიემართონო: თბილისში ფერეულინის ქუჩა, ბასტამოკის სახლი, № 5, ხიდვეკლის საგაზეთოს, გოლოვინის პროსპექტი, ფერა-კითხვის გამამცველებელ საზოგადოების განცყოფილების სათავად-აზნაურო ბანკის სახლში სასახლის ქუჩაზედ.

ფასი, განცხადებისა: ჩვეულებრივი სტრიქონი რვა კაპეიკი.

ტფილისი, 16 აგვისტო

როგორც ვიცით, გადაუეცნებულმა გენერალმა ბულანექემ იმ ნაირად გაიმარჯვა არჩეკანებზე, რომ საფრანგეთის მმართველობასაც დაუფრთხო მოსვენება და მთელი მფრველობაც აალაპარაკა. რას მესმენს საფრანგეთს ბულანექეს გამარჯვება, აი ის საკითხავი, რომელის გამოც ფდეს ბაასობს ევროპის მფრველობა. ბულანექე თხოულობდა და კიდევ თხოულობს შალატის დათხოვნასა და კონსტიტუციის გადასინჯვასა და შესწორებას. ეს წინადადება შეიწუხარა სამმა დეპარტამენტმა და ამიტომაც იმ სამს დეპარტამენტში ბულანექემ მიიღო 258,640 თეთრი კენჭი; ბულანექეს თანამოაზრემ და ამხანაგმა კენლინშვარცმა - კი — 126,657. აქედგან სჩანს, რომ ადრე თუ გვიან ბულანექეს პოლიტიკური პროგრამა ერის მიერ შეწუხარებული იქმნება და ფდეანდელი რესპუბლიკური მმართებლობა უნდა დამორჩილდეს ხმასა ერისასა.

თუ ფდეანდელი რესპუბლიკა დამარცხებული იქნება, თუ ბულანექეს პროგრამა შესრულდა, რა ბედელის საფრანგეთისაო, აი ის საკითხავი, რომელის გამოცნობა სწადინთ გაზეთებს და სხვა-და-სხვა საპოლიტიკო დასენ.

თვით ბულანექე თავისს თავს რესპუბლიკელად რაცხს და ფდეფდეს, რომ რესპუბლიკა ხელ-უხლებელი უნდა დარჩესო, ხოლო ფდეანდელი მმართებლობა უნდა გადავაუენოთო; ფდეანდელი მმართებლობა ერის სურვილისა და აზრის გამომხატველი არ არისო; იგი ერის საჭიროებასა და უფლებას სრულიად არ დაეძებს და მხოლოდ საკუთარს ფდეგრძელებასა და კეთილფდეობაზე ზრუნავსო; ამიტომაც ამ გვარს მმართებლობას, ბულანექეს აზრით, ნება არა აქვს ერის წინაშეძველად იყოსო, ესე იგი არ ძალ-უძს ერს პირ-ნათლად გაუძღვეს ჭირსა და ლხინშიო.

მართალია, დიდი ხანია ბულანექე ამას ამბობს, მაგრამ ამასთანავე ისიც შენიშნულია, რომ ბულანექეს მომხრეებად ითვლებოდნენ ისეთი დასები, რომელებსაც საერთოდ არა აქვსთ-რა რესპუბლიკასთან. ბულანექეს დასში იპოვებინან არა მარტო ნამდვილი ბულანექისტები, არამედ ბონაპარტისტები, ორლეანისტები და ზოგი რესპუბლიკელიც.

საშიში ის იყო და კიდეც არის, რომ ბულანექეს დროშის ქვეშ მოთავსდნენ რესპუბლიკის მტრებიც. ეხლა, როდესაც ბულანექემ გაიმარჯვა, გამართლდა ის შიში, რომელიც რესპუბლიკას აწუხებდა. თავი იჩინეს ბონაპარტელებმა და ორლეანისტებმა. ბონაპარტელები ამბობენ, ბულანექეს მხარი ოფიციალ მივეცით, რომ ჩვენთვის გზა გაგვეკვალაო, ოლორემ ბულანექე ვინ არის, რომ ამისთვის ჩვენ ჩვენი ისტორიული უფლება დავთმოთო. პრინცი ვიქტორ-ნაპოლეონი, რომელიც თავისს თავს სამეფო ტახტზე

ფელეტონი

სალხინოდ

მშვიდი, ლამაზი ღილა გათენდა და მზემ წითლად შეჰფერა ჩემ ფანჯრის პირდაპირ მაღალ გორაზე მდგარი ძველის ციხის გალავან-ბურჯები. ცის ლაჟვარდზე ყეყლუცად მოჩანდა შელესილი ციხის კედლები. უმეოცესი შაეი შაეი გარს ეხვეოდა და ფრინველა ფოფინა ფრთებს ფარფატით, თითქოს ეხვეწებოდეს ამ ძველს ნაშთს საბუდე ადგილსაო. ეს იყო გაზაფხული იწყებოდა. ფანჯარა გავაღე და დაეტაკი ღილის მშვიდის საამურის ჰაერითა და სანახობით. ისმოდა ფრინველის ჭრიამული და შაშეის სტვენა.

ამისთანა დროს ოშეიათად შემხვედრია ტფილისში დამწყვდეულს ქალაქიდამ გამოსელა და ახლა ერთმა შემთხვევამ ეალდებული გამხადა ამ ადგილს ყოფნა. ზოგი ფთერაკი ბედნიერიაო. მე ეიყე ერთის პატარა ქალაქში. ამ პატარა ქალაქს მხიარულობის სახელი აქვს გავარდნილი, და არც ტყუილია. მთელის ქალაქის მოსახლენი ერთის ოჯახსა გვანან, ყველა იცნობს ერთმანეთს, ბევრს დროს ერთად ატარებენ და ერთად ლხინობენ.

**

დილიდამე ქეჩებში დიდი ჭრიამული გესმით. ძველი უბნები სამზატეროდაც გამოადგება მზატეარს ძველის ჩვენებურის შენობებისა და ქალაქების სურათების გამოსახვისათვის თვიისის ციხე-კოშკის მსგაესის სახლებით, ეკისკარით, გალავნებით, თაღებით და მიწის ქვეშე სარდაფ-სამალავებით. ეს უბნები ღილიდამე მოძრაობაშია; სიცილი, ხარხარი, გულ-აჩქარებული ბაასი და ლაპარაკი მოისმის ყოველ კუთხეში. ყმაწვილები სხეა-და-სხეა გვარად ჩაცმულნი, ზოგი ჩოხით, ზოგი ბლუზით, შეკად, თეთრად, რუხეის ფარად, ზოგი თუშურის ქუდით, ზოგი ფურაქეთ, ჩაჩით და რა გინდა რა სახურავ-საცმელით, წოგნებით ხელში, ანუ გრძელის აბგებით, მიეშურებიან სკოლებში, რომელის ეზოებშიაც სწველის დაწყებამდე კაი ჯიდაობას, მუშტი-კრიეს ჰმართვენ, ან გუნდ-გუნდად მიერბენ.

ბაზარში რომ გაიაროთ, ყაკარ-ფარდულებით დახურულს შუაბაზარში რას არ ნახავ. აგერ ერთს ფიცრულს დუქანში აწყეია სამი ოთხი თაბახი რამდენსამე ნაჭერის მარიდის ქეთი, ხახეთ, ნეერითა; ჩამოკიდებულია ორი ღურჯი სამოსლის პერანგი, ერთი შალის შალეარი, სამ-ოთხი წყეილი წინდა, ორიოდ ძველი ნახმარი ტალახიანი რუსული სალდათის ჩექმა, ორიოდ წყეილი ასხმული ქალამანი და სა-

ვან-დიდატად რაცხს, ამ ქამად ამზადებს მახიფესტს და ერს ურჩევს მონარქეის ადგდგენას.

როგორცა ვნედავთ, ბულანექეს მომხრეთა უმეტესობა იმასა სცდიან დუქნებში მედუქნე ზოგი ზი, ზოგი წეეს და ყურს უგდებს ყარამანიანის კითხვასა, აბა აქ უნდა მოიისმინოთ იმათი ხარხარი, სიტყვის და ძახილის ჩამატება, რომ კრიტიკული მოსაზრება იქნათ ამ მკითხველმსმენელებისა.

ამ კიდეე ამაეე ბაზარში ხედავთ, ძალი შეუბამთ პაწაკინტელა ურემლობს, რომ ბულანექე როგორმე გადაეყენოს საპოლიტიკო სარბიელიდგან, რაკი ბულანექემ დაამარცხა ფდეანდელი მმართებლობა. ეხლა, როგორც სჩანს, ბულანექეს მომხრეები დას-დასად გაიყოფებიან და თვითოეული მათგანი თავისს საკუთარს გზას დაადგება და ეს ხომ დასთა ბრძოლას მოასწავებს. ვინ გაიმარჯვებს ამ ბრძოლაში, დაბეჯითებით ძნელი სათქმელია, თუმცა სპეუთი გვაქვს ვიფიქროთ, რომ რესპუბლიკა მეურკეველი დარჩება, რადგანაც მონარქეის წარმომადგენელთ საფრანგეთში სახელი ძალიერ გატეხილი აქვსთ. ვიქტორ-ნაპოლეონს ჯერ-ჯერობით თავი არაფერი გამოუჩენია და არ უსაფელებია, რომ ერი მოიმხროს და ძირს დასცეს რესპუბლიკა. რესპუბლიკას-კი, რაც უნდა ნაკლულევანება ჭქონდეს, იმდენი სამსახური მიუქდვის ერის წინაშე, იმდენი შრომა გაუწევია ნაპოლეონ

ქალმე ტყეეი. ამ დუქანში მუშტრის მოლოდინით მოღალული მედუქნე მხარ-თეძოზე წამოწოლილა და მაღალის ხმით კითხულობს ყარამანიანს, პირდაპირ და გვერდით ამ გვარსაში და დაეკანტენენ. მთელს ბაზრის ჩარიგებაზე ისეთი გულიანი ხარხარია, რომ, რაც უნდა უგემურ გუნებაზე იყოთ, თქვენც გადაგდებთან საერთო სიცილი და გული გამოგდარებათ.

**

ამ ჭრიამულ-სიცილიან სურათს დაეშატეთ ეს ამბაეიც, რომ გვერდზე რკინის გზა ჩამოუდის და წამ-და-უწუმი სტვენა-ქაქანი და ქმენა მაშინისა სიცოცხლეს უდგამს ამ პატარა ქალაქა.

მაგრამ ყველა ამ სიხარულიანს სანახაეს არ შეუძლია გული დგიტკბოს, თუ თქვენი გონება გონიერობის ფერის სიკეთეს არ ადა ნახავს. ეს ადგილი თუ ქალაქად ეხსენება, ხომ უნდა იყოს რაიმე გონებითი ძალაცა, გონებითი სიცოცხლეცა? ამას იკითხავს ყოველი სიკეთის მაძიებელი და მართლაც საკითხეეია.

სახარულით ეიტყეი, რომ შეუმჩნეველი არ არის ეს ძალაც ამ პატარა ქალაქში, რომელშიაც ეიყაეი.

როგორაო? იქნება იკითხოთ და პასუხის მისაცემად ესეც დაუმატოთ: ყველგან, სოფელია, თუ ქალაქი, თუკი მიყრუებულ-მიეარდნილს ადგილას

მესამის წყალობით დამცირებულისა და დაქვეითებულის საფრანგეთის აღსადგენად, რომ გონიერი და დაწინაურებული ერი ოარს დროს არ გადაუდგება.

ა. ხ—ი

ახალი ამბავი

*** ჩვენ შეეტყეთ, რომ ზოგიერთი ეპატონენი, რომლებსაც თვიანთს სახლებში მილის წყალი გაუყვანიათ, იმას არა სჯერდებიან, რომ თვითონ სარგებლობენ ამ წყლითა, არამედ ჩუმად ეაჭრობაც გუმართავეთ. ეს ეპატონენი თვიანთ ეზოებიდგან წყალს აზიდვინებენ და ამაში ფასს იღებენ. ერთისათვის მიეს წერიათ, რაცა თულუხჩის წყალს აძლეედა. ეს სახლის პატრონი პასუხს ეგზაში მუცია ქალაქს ამ გვარის არა-კანონიერის ეაჭრობისათვის. აგრეთვე გეატოპინებენ, რომ თუმცა მტკერში ჩასასველელები გაუქმებულია, მაგრამ პოლიციელები უყურადღებოდ სტოვებენ და ზოგი მეთულუხჩეები თურმე ისეე მტკერიდგან ეზიდებიან წყალსა.

*** წარსულ შაბათსა, კვირასა და გუშინ, ორშაბათს, ტფილისი სულ ღდეობებზე დადიოდა და ობების გატარებაში იყო. სამი ობა ერთად დაუდგათ ტფილელებს: ფეთხაინობა, სიონობა და ანჩხატობა. ფეთხაინი სომეხთა ეკკლესიაა, მაგრამ ქართველები თუ არა სეარბობდნენ შაბათს ღდეს, ნაკლენი არ იყენენ. სამაგიეროდ მეორე ღდეს—სიონობას მთელი სიონი

ალ მიკუნეკულა, გონებითი ძალა უნდა იყოს და არის კიდეცა; ბევრი თუ არა, ცოტაოდე მაინცა. მაგრამ საქმე ის არის, ამ გონებითს ძალას სიცოცხლე ეტყობა თუ არაო, იკითხეთ; ესე იგი, ვისაც რაიმე სწველა მიუღია, გონება უჭრის, სიკეთე ფლეეიეს გულში, შეეურთებია თვიისი საკეთილო თვისება სხვებთან კეთილის ზრომისა-თვის თუ არაო, რომ რაიმე წარმატება შესძღენან თავის სოფელსა ანუ ქალაქსა? იკითხეთ და გამომკითხეთ.

**

ან, იტყეთ კიდეე, ესთქვათ არის გონებითი ძალა სოფელში, ან ქალაქში, ესე იგი კაცები არიანო, მაგრამ ყველა თავის კუთხეში შიმჯდარა, თუ ფიქრობს საზოგადო კეთილის წარმატებას, მარტო ფიქრობს, სურეელი აქვს გულში, მაგრამ რაკი ცალ ხელია და გვერდით არაეინა ჰყვეს, ან თითონ არაეის უდგება, ყოველი მისი კეთილი ღირსება უნაყოფოდ რჩება და ის გონებითი ძალა, რომელიც ყოველთვის ნაყოფიერი უნდა იყეს, ცარიელის ფიქრით უსარგებლოდ, მკედრადა რჩება. ამისთანა რამ თუა, რას ეაქნეეთო, იტყეთ. მითხარითო, რომელი ნახეთო?

**

მეტყეით კიდეე, არისო იმისთანა კუთხეები ჩვენს დალოცეულ ქვეეანაში, მაგალითად საჩხერე, რომ კაცებს

ერთობს, ერთად თავს მოუყრის კარგი ლაზათიანი სადილი, კარგი ლაზათიანი მეჯლისები მშვენიერის მანდილოსნებისა, კარგი ქალღლის თამაშობა,—ეს ხომ გონებით სიცოცხლედ არ უნდა ჩაეთვალოთო!

**

დიაღაც აგრეა. მე რომ ჩემის ნახულის ადგილს ამბავს გიამბობთ, ეს სხეაა.

ამ კაცებსა და ქალებს ლხინი და მეჯლისები თუმცა უყვართ, მაგრამ საქმეც ის არის, რომ ერთად იყრიან, ერთად ზრუნეენ გონებითს საუნჯეს რამე შემატონ, ლაპარაკობენ სკოლაზე, განათლებასა და მის დახმარებაზე, მეწარლობასა და ხელის შეწყობაზე, ხელოვნებასა და მის სარგებლობაზე, თეატრსა და იმის მნიშვნელობაზე, წიგნებზე, გაზეთებზე, და განა ამაზე ყველა ლაპარაკი და მოსაზრება კეთილ საქმედ არ უნდა ჩაეთვალოთ? განა ეს ნაბიჯი გონებითს სარბიელზე ჩვენი სალხინო საწადელი არ უნდა ყოფილა?

რამდენი კუთხეა ჩვენში, რომ, როგორც ეახსენეთ, ღეინის სმისა და ქალღლის თამაშობის მეტი არაეითარი შემაერთებელი სახსარი არ ჰაკანებს და სადაც გონება ღღეანდლამდე მიძინებულია საშინელის ძილითა. ლაპარაკი და მსჯელობაც თუ იქამდე მი ულა, რომ ჭამა-სმის საზღვარს გა-

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ღედელოესობის ეგზარხოსის განკარგულებით, როგორც ჩვენ შევიტყეთ ქაშუეთის ეკკლესიაში ყოველ კვირა დღეს უნდა მწირველი ბრძანდებოდეს თავის კრებულითურთ მისი უსამღვდელოესობა ალეკსანდრე ეპისკოპოსი.

*** ჩვენ გვატყობინებენ, რომ ამ მოკლეს ხანში დაიბეჭდება ლექსი, თქმული ონელის მესტვირისაგან, ბლდანელსა და ესპეზეზე. წიგნი ბ-ნ ჩარკეიანის სტამბაში იბეჭდება.

*** **სოფ. ხვიმანეთი:** სოფ. სეიმონეთი ეკუთვნის ქუთაისის მაზრას, სიერცით დიდია და ხალხიც საკმაოდ არის. წელს აქ ცუდს მოსავალს მოველით. როგორც ვატყობთ, სიმიდი კიდეე აჯობებს ღვინის მოსავალს; ევენახები ისე გაფუჭებულია, რომ ნახევარის წლის სარჩო არ მოგვეა. ეს უბედურება ბედმა არ გვაკმარა. ამ თვეებში გაჩნდა ყაჩაღობა. როგორც მოგეხსენებათ, ავაზაკები დაესხნენ ამაე სოფელში მცხოვრებს მღვდელს მამა გიორგი კლდიაშვილს და თუ რისამე მქონებელი იყო, ყოველისფერი წაართვეს და თითონაც ხანჯლის წვერით დასჩხვლიტეს. ცოტა ხანს განმავლობაში ზურაბ კლდიაშვილს მ უხდენენ გასაკვირველად... ამ შემთხვევათა შემდეგ ბევრი რამ ფსიამოენება გვეწვია სიმოანეთლეს და ამტომ დიდი შიში გვაქვს. ხან ერთისას არის ეიი-ეგალახი, ხან მეორესა. თითქმის მთელი ღამე მოსვენება არა გვაქვს, ნამეტურ კლდიაშვილიერის უბანში; ყველანი უდარაჯებენ თავიანთ სახლ-კარს.

აქ რაღაცა ავადმყოფობა გაჩნდა. ავადმყოფს გაჩენილება ხოლმე კაკლის ოდენა რაღაცა უცნაური მუწუკი; ზოგს უჩნდებაღლიის ქვეშ და ზოგს თითებზე. ამ ავადმყოფობამ სამოოდ

კაცი იმსხვერპლა; ხუთიოდე კიდეე ავად არის. ამ დღეებში ორი კიდეე გახდა ავად. რამდენადაც ეიცით, ამ გვარიეე სენი წინა წლებში შორაპნის მაზრის სოფ. ვიათურაში მძვინვარებდა. ექიმების აზრით, ეს ავადმყოფობა ციმბირის ჭირი უნდა იყოს. კარგი იქნება, ამ გარემოება სყურადღება ათხოვონ და დროზე მოგვაშველონ ექიმი.

*** სოფ. ზეკა: „ივერიის“ მე-165 №-ში წაიკითხეთ სოფ. ბოსლეველებან მოწერილი ამბავი, ეითომ დინამიტის პატრონი გაუსკდა ხელში ერ. სუხანაშვილის, რომელიც იქეე იმსხვერპლაა ფეთქებულმა დინამიტმა. ეს ასე არა ყოფილა და ამიტომაც ნამდვილს მოგახსენებთ.

ერთს დღეს სოფ. საბალოდგან (შორაპნის მაზრაშია) რამდენიმე მეთევზე გლეხი წავიდა სათევზაოდ ბადეებით და არა დინამიტებით, როგორც კორრესპონდენტი ამბობს. მეთევზეებს ცოტა არ იყოს დაეგვიანებოდათ; სადილისათვის შინ მოველოდნენ და ნასადილევსაკენ არსად სჩანდნენ. ამის გამო იმათმა ნათესავებმა გაგზავნეს ამბის შესატყობრად საბრალო გლეხი ერ. სუხანაშვილი, რომელიც ისინს იყო, მაეის ქეის გადატანის შემდეგ, დაღლილი შემოვდგა ოჯახში. მუშას დასვენებაკ ადარ დაეცალეს მეზობლებსა, ისე გაუგზავნეს მდ. ყვირილისკენ, თუმცა საბრალო ძალიან უარზე იდგა დაღლილობის გამო. ესეც იმ დროს ჩაედა მეთევზეებთან, როცა უკანასკნელნი შინისკენ ამარებდნენ დაბრუნებას. ამ დროს ერთმა მეთევზეთგანმა ბანაობა დაიწყო. იმისს მაგალითს სხვებიც მიჰყენენ. საბრალო სუხანაშვილი ცურაობის დროს უეცრად კლდეს დაეჯახა

და წავიდა გულ-შემოყრილი შეიდის სალენის სიმაღლე მორეკვში. ტალღებმა ორჯელ კიდეე ამოსროლეს საბრალო, მაგრამ იმისი გადარჩენა ყოველად შეუძლებელი შეიქმნა, თუმცა დანარჩენები ბევრი ეცადნენ. ამ ნაირად, მორეკვს ჯურმულამა უდროოდ ჩანთქა ახალგაზდა წვრილ ცოლ შვილის პატრონი გლეხი. სუხანაშვილის გვამი იმ ღამეს მორეკვში დარჩა; მეორე დღეს-კი ერისუფლებმა მდინარეს დასხიეს ნაქები წყლის მეხელეები, რომლებმაც, დიდის ძებნისა და მეცადინეობის შემდეგ, ამოათრიეს დამარჩენელი. მეოთხე დღეს, იმ დროს, როცა მიცვალებულს სამარეში უშიებდნენ, მოიკრა მაზრის ექიმი ეგორ ვასეკრელადე. ექიმმაც შეამოწმა, რომ სუხანაშვილი ბანაობის დროს დამარჩენელა. აქ დინამიტის ხსენებაკ არა ყოფილა.

*** ქ. **ხიდანდა:** აგერ ორს თითეზე მეტია, რაც ჩვენ ახალი მაზრის უფროსი, ბ-ნი ნ. მ—ი, დაგეინიშნეს. მოსაზღვრისთანავე ბ-ნმა მაზრის უფროსმა განსაკუთრებული ყურადღება მიაქცია ქალაქის ეი-კარგიანობასა; მოიწვია სოფლების საზოგადოება და ქალაქის მდგომარეობაზე ესაუბრა. საზოგადოებამ იმისის ჩაგონებით აირჩია კომისია, რომელსაც საგნად აქვს ქალაქს თვალ-ყური ადევნოს და იმისს ავსა და კარგზე იზრუნოს. ამ დღიდგან კომისია შეუდგა თავისს საქმეს. ქალაქის უმთავრესს ალაგებში დაიწყეს ერთგულად მუშაობა,—მიანგარ-მოანგრიეს ძველი გომური შენობები, დაიწყეს ქუჩების გასწორება და გაგანიერება, ალმა-დალმა ალაგები გასწორეს... ზოგიერთს ალაგებში მუშაობა არ გათავებულა. ბ-ნმა მაზრის უფროსმა დათვალიერა დუქნები, სადაც

ბენ. ისე გასინჯეთ ამ ბრძოლას, ბევრჯელ უსამართლოს, მწერლობაშიაც-კი თავი უჩენია, კეთილ მზრახველთა და მოღალეთა სამწუხაროდ.

მაგრამ რომელი ერთი ჩამოვთვალოთ, მაგალითი მრავალია. ახლა მითხარით, განა ეს ბრძოლა, ეს სიბრაზე სულ ცარიელი ღალატობა არ იყო? განა ეს მოქმედება იყო?

**

მოქმედებაც ხომ იყოო მაგ ლაყბობასთან, სკოლა, გამსჯნელი ამხანაგობა, მწერლობა.

იყო მოქმედებაკა, იყო შრომაკა, მაგრამ უმრავლესთა ცარიელს ლაპარაკს რომ შეადაროთ ნამოქმედარი, ორიოდე კაცის თანხლობით და გარეგით გაკეთებულსა ჰგავდა, ეიდრე საერთო მოელინებას, საზოგადო ხელით გაკეთებულს საქმეს. იმ ასპარეზს, რომელსაც საზოგადო მოქმედება ეწოდება, იქ უფრო ბრძოლას, ბრაზს, ქიშპობის და შურის ბოროტი ანგელოზი შრომობდა, ეიდრე კეთილი ანგელოზი სიყვარულისა, თანხმობისა, საქმის ერთგულებისა, შრომისა და თავ-დადებისა.

ძველმა ჩვენებურმა ჭირმა, იმ ჭირმა, დაეით გურამიშვილი რომ დასტირის: ბრძოლამ, შურმა და მტრობამ მეტის-მეტად თავი იჩინა, ასე რომ „მამაშვილთაც არა ჰქონდათ ერთი პირი“.

**

ჩვენში აქამდინ ასე იყო: ერთს რომ ეთქვა, მოდი ამ წყალს გზა შეეუკრათ, ალარ გადმოვარდეს და ალარ წაგელეკოს ეს სახვაი მიწებიო, მეორე ამ აზრის სიკეთეს მიხვდებოდა, მაგრამ ჯერ ფიქრში საზიზღარი რაჰ გაუკლიდა, პირველად ამან რად იფიქრა ეს საქმე, ამასს თავის გამოჩენა უნდოო. ან ეს იქით იყოს, სხვა აზრი დაებადა, ეგ ძალიან კარგი საქმეო, მაგრამ როგორ შეეუკრათ წყალს გზაო, კედელი ავაგოთო, თუ ფიჩხით და ხე-ტყით შეეკრათო. ამაზედ დაიწყებოდა ბაასი. ერთი ამჯობინებდა კედელს, მეორე ფიჩხს, მესამე ტევის ხეებს.

რჩეკა საქმის უკეთესის ასრულებისათვის თავის დღეში საძრახისი არ არის, მაგრამ აქ სულ სხვა იბადებოდა. უმთავრესი განზრახვა აეიწყდებოდთ, ჭკვიანდა აზრი; თავდაპირველი საგანი და სკა ფიჩხ-ფეჩხზე ზორს აღარ მიდიოდა. ფიჩხის მომბრე ისე გაგიტაცებდა თავის აზრზე, რომ იმისი ეარ-ყოფა თავის დამცირებად მიჩნდა, ტევის ხის მომბრე თავისას გაიძახოდა და ერთმანეთის შეთანხმებას არც ერთი არა სცდილობდა.

წყალი-კი მუშაობდა და ჭალეკვაედა მიდამოსა. ამას ხედავენენ და აყვედრიდნენ ყველანი სიხარულით ერთმანეთსა: ჰე.. კარგი იქნაო, რომ ჩემი არ გაიგონეთო!

**

ყოველ საზოგადოებაში, საცა-კი კაცის გონიერება მუშაობს, იქ ყველა კეთილის მოსურნე იმას უყურებს, განზრახული საგანი რა გზით ასრულდება, რა ღონეა და სახსარი იმის ასრულებისათვის. შესაძლებელია ყოველს საზოგადოებაში ერთი კაცი ერთს რასმეს გზასა და ღონეს არჩევდეს, მაგრამ როდესაც ხედავს, რომ

„Presse“ ამბობს, რომ ჩრდილოეთ დეპარტამენტში დანიშნულ არჩევნებს გამო რედაქტორს „Lanterne“-სას მეერს 52,000 მანეთი გარდეცალა. „თუ ამას მიეუმატეთ ყველა ის ხარჯი, რომელიც ეძლევა ხსვა-და-ხსვა ბულანჟეს მომხრე გაზეთებსა და წიგნაკებზე, სურათებსა, ცირკულიარებსა და სხვა ხარჯი ჩრდილოეთსა და შეიდ კიდეე სხვა დეპარტამენტში, სადაც ბულანჟე კანდიდატად იქმნა გამოცხადებული, ძალიან დიდს ფულს უნდა ჰხარჯავედნენ ბულანჟისტები. ამის გამო ყველასა აქვს უფლება იკითხოს, თუ საიდგან, რომელ სალაროდგან იხარჯებიან ასე გულუფვად ბულანჟეს მომხრეებია. ეარაფი ლლლონი, ბულანჟეს მარჯვენა ხელი და მეგობართა უმეგობრესი, ამბობს, რომ ამ ფულს ჩვენ ხელის მოწერითა ეერეთო, ხოლო განა ამისთანა ბუნდი ახსნა საგნისა სახეში მისაღები და სარწმუნოაო“.

— ჩვენს მკითხველებს, ეგონებთ, უკვე მოეხსენებათ, რომ ქანმა ადანმა გამოაცხადა თ. ბისმარკის საიდუმლო დეკრეტი. გაზეთებმა ამ დეკრეტის სინამდვილე საეჭვოდ იცნეს და ყალბად ალარეს. ეხლა ამ უარ-ყოფის შესახებ ქანი ადანი პასუხს აძლეეს. მოეუყანთ ამ პასუხიდგან რამდენსამე საყურადღებო ადგილს. ქანი ადანი ამბობს: „ჭეშმარიტების გაგებს მოუხველნი, რასაკვირველია, ჩემგან ელიან პასუხს, რომ გაგონ მართალია თუ არა ჩემ მიერ გამოქვეყნებული ბისმარკის დეკრეტი იმპერატორ ფრიდრიხ მე-III მიმართ. აი ჩემი პასუხი: პატიოსნებითა ეფიცავ ზემოსსენებულის სიბრალულს. რამდენსაც ეცდება თ. ბისმარკი, რომ სიტრუე სიტრუეს მიუმატოს, ეს მით უფრო სასიმოვნო იქნება რაინის

დასცილებია და გონებითს მზღვარში შესულა, ესეც ღვთის წყალობად უნდა მიეჩნიოთ.

**

ლაპარაკი და მსჯელობა ხომ სიტყვა, საქმის კეთებაზე, გარჯაზე შორს არის. მართალია, ლაპარაკი ბევრჯელ ლაპარაკად რჩება, მაგრამ საფუძელიანი სჯა, საუფლიანი ლაპარაკი შორს ვერ წავა, თუ ამას ეარჯიმობა არ დაეტყო ცხოვრებაში, ესე იგი გონების მსჯელობა, გონების ეარჯიშობა წინ მაშინ მიდის, როდესაც განსჯილს საქმეს ადამიანი ხელსა ჰკიდებს და ამოქმედებს. ეს მეორე ნაბიჯია და უმისობა ცარიელს მსჯელობას ქარად აქცეეს, აუძლურებს კაცის გონებას და მერე თვით მსჯელობის ღონესაც უკარგავს.

აი, ეს ნაბიჯია სასურველი და საღხინოა, როდესაც ხედავ, რომ ცალიერს ლაპარაკს დრო მოუჭამია და საქმისათვის გარჯის, მუშაობის კვალი ჩანს, ეს შევატყე ჩემს ნახულს ადგილსა. ამაზე მხარიან და სალხინოდ მიმაჩნია.

**

განა ეგ ახალი ამბავიაო? იტყვით და ღიმილით შეშინარალებთ გულმარტივ სიხარულზედ.

— შე საწყალო, განა მაგას ახალი ამბავი ჰქონან, რომ ამოდენას აპაანურებ და ახალს-კი არაფერს ეეუბნები! გძინებია, სად ყოფილხარ ამ ოციოდე-ოცდა-ხუთ წელიწადსა. საზოგადო საქმეზე სჯა და ლაპარაკი და არა თუ ლაპარაკი, თვით ეარჯიშობა და მოქმედება საზოგადო სასარგებლოზედ განა თვალით დასანახავი არ

იყო, ყოველგან თუ არა, აქა-იქ თითო-ოროლა კუთხეში მაინც?

მართალსა ბძანებთ, მაგრამ არც მე ეტყუე. კიდეე იმან გამომამქმედეენა სიხარული, რომ თქვენთან ვიყავი და ეხედავდი, რაც იყო.

**

რას ვეძახდით საქმეს? განა იმას, რომ მართალა სამოქმედო, განსაკეთებელის საქმისათვის ხელი მიგეეყო? არა, უმტესად ლაპარაკობდით და ებაასობით სამოქმედო განსაკეთებელ საქმეზე, ვიდრე თვით ხელს ეკარგდით. აი უბრალო მაგალითი აეიღოთ მწერლობის ასპარეზიდამ. რამდენი ხანია თავი იჩინა საკრარებამ, ხალხს წერილი საკითხავი წიგნები ჰქონდეს. როდესაც გამოჩნდნენ წერილ - ფეხა მუშაენი ამ საქმეში, ერთი ვეეპატეთ, დაუბოლოოვებელი ლაპარაკი, კილეკა, წყრომა და ყაყანი დაიბადა მწერლობაში; ეს წიგნები უეარგისაო. გადის წელიწადები, სულ ამას ვიძახით და ამას; ებრაზობთ, ეჯაერობთ, საქმე-კი ისევ ისევე მდგომარეობაშია და ჩვენ... კმაყოფილნი ვართ ამითიც, რომ საკმაოდ გვებრაზდით და გული მოვიოხეთ, თითქოს საქმე გვეკეთეთო. ასე და ამ გვარად დავწყნარდებ-თ, სანამ კიდეე მეორე მიზეზი მოგვეეცემა გაბრაზებისა.

აიღეთ კიდეე თუნდა სადმე კეკრა სკოლის, ან სასოფლო გამსესხებელ-მემნახველ ამხანაგობის გამართვა. იმის მაგიერ, რომ ახლოს მყოფთა შეეწყობით დახმარება აღმოეჩინონ, ამბავ გაუთავებელს ბრძოლას ფურცელ-მან რაიმე მხარეზე და წელითი წლამდე ამ უკადრესს ბრძოლაში ატარებენ. ისე გასინჯეთ ამ ბრძოლას, ბევრჯელ უსამართლოს, მწერლობაშიაც-კი თავი უჩენია, კეთილ მზრახველთა და მოღალეთა სამწუხაროდ.

მაგრამ რომელი ერთი ჩამოვთვალოთ, მაგალითი მრავალია. ახლა მითხარით, განა ეს ბრძოლა, ეს სიბრაზე სულ ცარიელი ღალატობა არ იყო? განა ეს მოქმედება იყო?

**

მოქმედებაც ხომ იყოო მაგ ლაყბობასთან, სკოლა, გამსჯნელი ამხანაგობა, მწერლობა.

იყო მოქმედებაკა, იყო შრომაკა, მაგრამ უმრავლესთა ცარიელს ლაპარაკს რომ შეადაროთ ნამოქმედარი, ორიოდე კაცის თანხლობით და გარეგით გაკეთებულსა ჰგავდა, ეიდრე საერთო მოელინებას, საზოგადო ხელით გაკეთებულს საქმეს. იმ ასპარეზს, რომელსაც საზოგადო მოქმედება ეწოდება, იქ უფრო ბრძოლას, ბრაზს, ქიშპობის და შურის ბოროტი ანგელოზი შრომობდა, ეიდრე კეთილი ანგელოზი სიყვარულისა, თანხმობისა, საქმის ერთგულებისა, შრომისა და თავ-დადებისა.

ძველმა ჩვენებურმა ჭირმა, იმ ჭირმა, დაეით გურამიშვილი რომ დასტირის: ბრძოლამ, შურმა და მტრობამ მეტის-მეტად თავი იჩინა, ასე რომ „მამაშვილთაც არა ჰქონდათ ერთი პირი“.

**

ჩვენში აქამდინ ასე იყო: ერთს რომ ეთქვა, მოდი ამ წყალს გზა შეეუკრათ, ალარ გადმოვარდეს და ალარ წაგელეკოს ეს სახვაი მიწებიო, მეორე ამ აზრის სიკეთეს მიხვდებოდა, მაგრამ ჯერ ფიქრში საზიზღარი რაჰ გაუკლიდა, პირველად ამან რად იფიქრა ეს საქმე, ამასს თავის გამოჩენა უნდოო. ან ეს იქით იყოს, სხვა აზრი დაებადა, ეგ ძალიან კარგი საქმეო, მაგრამ როგორ შეეუკრათ წყალს გზაო, კედელი ავაგოთო, თუ ფიჩხით და ხე-ტყით შეეკრათო. ამაზედ დაიწყებოდა ბაასი. ერთი ამჯობინებდა კედელს, მეორე ფიჩხს, მესამე ტევის ხეებს.

რჩეკა საქმის უკეთესის ასრულებისათვის თავის დღეში საძრახისი არ არის, მაგრამ აქ სულ სხვა იბადებოდა. უმთავრესი განზრახვა აეიწყდებოდთ, ჭკვიანდა აზრი; თავდაპირველი საგანი და სკა ფიჩხ-ფეჩხზე ზორს აღარ მიდიოდა. ფიჩხის მომბრე ისე გაგიტაცებდა თავის აზრზე, რომ იმისი ეარ-ყოფა თავის დამცირებად მიჩნდა, ტევის ხის მომბრე თავისას გაიძახოდა და ერთმანეთის შეთანხმებას არც ერთი არა სცდილობდა.

წყალი-კი მუშაობდა და ჭალეკვაედა მიდამოსა. ამას ხედავენენ და აყვედრიდნენ ყველანი სიხარულით ერთმანეთსა: ჰე.. კარგი იქნაო, რომ ჩემი არ გაიგონეთო!

**

ყოველ საზოგადოებაში, საცა-კი კაცის გონიერება მუშაობს, იქ ყველა კეთილის მოსურნე იმას უყურებს, განზრახული საგანი რა გზით ასრულდება, რა ღონეა და სახსარი იმის ასრულებისათვის. შესაძლებელია ყოველს საზოგადოებაში ერთი კაცი ერთს რასმეს გზასა და ღონეს არჩევდეს, მაგრამ როდესაც ხედავს, რომ

იმის აზრს არ ემარჯვება და სხვანი სხვა გზას პოულობენ, ის კაცი უთმობს საერთო სჯასა და თავის მოაზრებას უმორჩილებს უმრავლესის მსჯელობას. ოლონდ-კი უმთავრესი საგანი ასრულდესო და დე თქვენის ამორჩეულის გზით და ღონით ასრულდესო. ასე კეთდება უმრავლესი საკეთილო საქმე ქვეყანაზე. დღეევანდელს დღეს განათლებულს ქვეყნებში ეს გზაა გაკეთილი საზოგადო საქმის ასრულებისათვის.

**

თუ მაინცა და მაინც განათლებულს საზოგადოებაში თითოეული კაცი თავის აზრს ადგას და სხვების აზრს არ ეთანხმება, ის როგორ იქცევა? ისე კი არა, როგორც ჩვენში, ესე იგი, ამხანაგობიდამ-კი არ გამოვა, რომ გულს ხელი დაკრიფოს და მოჰკვეს მოწინააღმდეგეთა კილეკა-კიცხასა. არა, ის თითონ მარტოდ-მარტო დაიწყებს მუშაობას საქმის ასრულებისათვის, იმ გზით და ღონით, როგორც ამჯობინებდა ამ ეარჯიშობით, ამ მოქმედებით იმის აზრის მოწინააღმდეგეთა მოქმედებას უპირდაპირდება. ამისთანა შემთხვევაში, რადგანაც ორივე მხარე, ერთად მომუშავენიც და ცალკე თითოობით მომუშავეც, ქვეყნის საკეთილო საგანს ადგიან და უფთავრესი საგანი მაინცა და მაინც ერთია, ქვეყანას ამით არა აკლდება-რა, წინ მიდის და ბოლოს საქმეთაც ჩნდება, სიმართლე ეის მხარეზე იყო. რასაც გინდათ დაეკერდით, სკოლაა, მწერლობაა, სასოფლო ბანკებია, თუ რაც. ყველგან ასეა.

**

კანცლერის მტრებისათვის, რადგან მით უფრო ადვილად დასამხობი და გასამტყუნებელი შეიქმნება. თ. ბისმარკის სიცრუე საბუთი ხელთა მაქვს და თუ უბედურება დამემართა რამე, მაშინ სხვა კალამი აღიკურვება ამავე საბუთითა და ამავე მუქარით. ჩემ მიერ გამოქვეყნებულს მოხსენებაში, რომლის სიმართლესაც თ. ბისმარკი ცრუდ უარ-ჰყოფს, იგი სცრუობდა თავისის ხელმწიფის წინაშე, იმიტომ-რომ ბოლგარიის საბუთები მართალი იყო. თ. ბისმარკმა სიცრუე იმიტომ იხმარა ამ შემთხვევაში, რათა იმპერატორი ვილჰელმ I-ი დაერწმუნებინა და დაეჯერებინა ბოლგარიის საბუთების სიყალბეში. დიდებულმა გერმანიის კანცლერმა იმიტუნა იმიტომ, რომ შემდეგში იმპერატორ ფრიდრიხ III-ეც იმისი ნებას დაჰყოლოდა და საბუთები ყალბად ეღიარებინა, ამ სიყალბის დამტკიცებლად, დაუსაბუთებლად. არასოდეს ორი მონარქი ერთად არ დაიფიცავდა, მოტყუებულნი და მოცრუებულნი რომ არა ყოფილიყვნენ“.

წვრილი ამბები

„სტამბოლიდგან იუწყებიან, რომ ამ დღეებში ადგილობრივისაკენ სხვადასხვა ოთახებში წიგნაკები ამოვარეს. ეს წიგნაკები ფრანგულსა და თათრულს ენაზეა დაწერილი და ნათქვამია, რომ ოსმალეთში კონსტიტუციის უნდა დაარსებესო. ამ წიგნაკების დამწერი ვერ აღმოუჩენიათ.

— შანჰაიში გამოიცხადებიათ სიამპერატორო რესკრიპტი, რომლის მაგალითად იმპერატორიც დადგ მაძავალ წლიდგან თავს ანებებს სასოფლოფოს მართვას

ჩვენში აქამომდე ასე იყო, რომ ერთმანეთს ვერ მოერიგებოდით, ვერ შეგვეთანხმებინა ჩვენი აზრი ერთმანეთისათვის, რაც უნდა უბრალო გასაკეთებელი საქმე ყოფილიყო. ამის გამო ერთად სამუშაო საქმე ვერ გვემარჯვებოდა; ამასთანავე თვითოეულობითაც ვერ ეიჩენდით მოქმედებას და შრომის ღონესა. საქმე გაუკეთებელი რჩებოდა, წარმატება არა სჩანდა და ამიტომ უკან დარჩენის მიზეზს ერთმანეთს ეაბრალებდით, ეკილავდით, ეჯავრობდით და ავგულად ეიყავით. ზემოთ მწერლობა ეახსენეთ და მეტი არ იქნება კიდევაც იმას მივუბრუნდეთ.

დღეანდლამდე მწერლობის ასპარეზზედ მუშაობს ჩვენში ერთგვარი მიმართულება, რომელსაც საგნად აქვს მხოლოდ კალეა და კიცხეა. ამ მიმართულების კაცებს, მწერალნი არიან თუ ისე ჩვეულებრივი სკვედილის შეელნი, თითქოს აზრად საზოგადო საქმის კეთებისაკა ჰქონდეთსო, მაგრამ საქმის კეთებას ისინი თვითონ-კი არ იხდიან თავის ეალად, არამედ სხვის საკისრებლად ჰგონიათ. წელიწადებს ისე გაიელის, რომ ერთს მოსაზრებას, ერთს პრაქტიკულს რჩევას, ერთს ნაყოფიერს აზრს საქმის დასაწინაურებლად ვერ იტყვიან. და დღეს ხომ ეიცით უამისოდ კრიტიკა არ შეიძლება, თუმცა კრიტიკას უწოდებენ ზემოხსენებულთის მმართველების კაცები თავის ნაწერებსა. და ნეტაეი-კი რაიმე საგანზე, რაიმე მოელენაზე ლაპარაკობდნენ. არა, იმათი საგანი არის თითოეული თვალ – აღებული კაცი; დღეს თეოდორეზეა ლაპარაკი, და ემწეველმა ბოგდანისმა უნდა ჩაბარო.

— მოსრეალში, ვანდეს, დაარსებულა კლუბი ემწეველთა კაცთა, რომელიც თხოულობენ, რომ ერთი რაზმი უნდა შეკიდგესოთ და სოფრანგეთში გაეგზავნოთ ბულანეს მომხრეთ საბრძოლველადა. თითო წევრი კლუბისა ყოველ სადამოს 20 კაპეიკზე

ადის, ამ ფულს აგროვებენ და რაზმისათვის ტანისამოსის ყიდვას ეპარებენ. კრება ამ კლუბში ეარაზი ორეულ ამარობა.

— სოფრანგეთის გაზეთები ამ ეამად ლაპარაკობენ ერთის ლეკლის შესახებ, რომელიც მომხდარა ვანნში ორ ასლგეზდა ჭალთა შორის. ეს ორიეე ჭალი სოფრანგეთის ერთს უკეთილშობილეს ბეერეულობით ეკუთვნიან და კეთილშობილის გვარისაკეა ეგროეთეის კაციცა, ვისაც სუბპიოთც ეს ბრძოლა მომხდარა. ამ ორს ემწეველს ჭალს პირობა დაუდვიათ, რომ საეკედილზე უნდა ვიბრძო�оთ. ბრძოლა მომხდარა 3 აგვისტოს, დილის 5 სასთზედ. უმცროსი ჭალი, 18 წლისა, მარცხენა ხელზე დაჭრილა და ბეკილიც გასტეესა; უფროსეკი, 22 წლისა, სასიეკეალოდ დაშეებულა.

— იმპერატორის ფრიდრიხის ქვრივს ვიქტორიას სუბა მიუცია მოარული მეკენზისათვის, რომ ვამოაქეუნოს ვანსეკნუნულის იმპერატორის ეკალმოფობის ავეწერილობა ბერგმანის მიერ დაბეჭდილ ამ ეკარისეკეა ისტორიის საბსისეზედ, ხოლო იმ პირობით-კი, რომ მოლიტიკის შესახებ ამბები გამოსტეოს.

— ავსტრიის ერთს კაზეთში შემდეგი ამბაკა დაბეჭდილი: «თათქმის ეოველ დღე მოსდის ჩვენს კაზეთს გამომეგზავნილ წერილები სხვა-და-სხვა არა ფრუნებულ და არა აღებულ ვანეონ-ვამოგზანთაკენ, რომელნიც ქალდეზეკენ, რომელ შემდეგი ჭალრში სატრეზელი და

ხეალ არჩილზე, ზეგ ბერუაზე, მაზეგ ხიზნიაზე და ასე და ამ ვვარად ჩამოუეალის მთელს არე-მარეს. ეისაც რაოდენადმე თემში თვალ-საჩენს და ცნობილს ნაბაეს, მოაელებს ხელს, გამოჰყაკს ასპარეზზე და საცინარის ან საკიცხაეის სახით ჩამოატარებს მაყურებელთა წინაშე. ოლიმც-კი ხალხი აკინოს, ოლიმც-კი თამაშა აყურებინოს, ოლიმც-კი ალაპარაკოს ერთი-ორის დღით თამაშის მოყვარე და მოლაყბე ხალხი და სხვა არა უნდა რა. კაცო, ეს თამაშა, ჰო, კარგი, ეთქვთ, თამაშაა, ყეენობაკ თამაშაა, მაგრამ ეს ხომ ბზობის უკაეილეეით დაიკარგა და შარშანდელ ყინულეეით გაწყალდა, ადგილს რა დარჩა, მკითხველის გონებამ რა შეიძინა, გულში რა ჩაეებეჭდა, რა აზრი გამოაეაკრავა, რა გზა გაანათა? თუ კალამი გიჭრის, სიცილთან აზრიც მომე, გონება გამინთალე, გული გამიბრწყინე. თუ არა-და, უსაგნო ხარხარი მეიდან-ბაზარშიაც შეგიძლიათ. ერთხელ გაელაა საკირო.

**

ერთი დრო იყო, ქალაქ-სოფლებიდამ გამოგზავნილ კორრესპონდენტებს წერილებში სხვა საკითხველს იშეიათად წაიკითხავდით, თუ არა ეისსამე კილეას, ძრახვას, კიცხვას და ძრიანად მოთხრას. ამან ესა-და-ეს ჩაიკინო, კითხულობდი და არა გეკვროდა; რა არის აქ საგაზეთოეო, რა საზოგადო მნიშვნელობა აქესო, ეკითხებოდი შენს თავსა და ეკითხებოდი სხვასა. იმართებოდა ეითომ პოლემიკა და ამ პოლემიკიდამ ის გამოდიოდა, რომ ეერაფრისთანა ნათელი აზრი მკითხველის გონებას ვერ შეეძინა. ვისთვის იწერებოდა ყოველიეე ესე, ან რა საგნის გამოსარკვევად იწერებოდა, ეს მხოლოდ ღმერთმა იცოდა და იმისმა მწერალმა. მაგრამ ერთი რამ-კი მოსდეედა. იმართებოდა აქა-იქ ეორიკანაობა, ძრახვა, კიცხეა და გაუთავებელი ლაყბობა. ნამდეილი კრიტიკა, ან საგნის გარკვევა, თუნდა კიცხეა კაცს გონებას უფიხლებს და არა თუ ართობს და ათრობს. ეს რომ იყოს, ლაყბობასა და ჭორს საფანელი არ ექნება.

**

წაიდა ის დრო, გაუცდა ფერი და ოლიკი იმ ვვარს მწერლობას, ლაყბობასაკ ეგონებთ ბოლო ეღება. წაიდა დრო, როდესაც სხვის კიცხეით თავის გამოჩენა შეიძლებოდა, როდესაც ლანძღეთ ეითომ მამაკაცის სახელს შოულობდნენ, უსამართლო და უსაფუძვლო შებაასებით კრიტიკ სობის გვარგვინს იდგამდნენ და წარამარა ლაყბობით ლიბერალობის, ან მოწყალმართეობის სახელს გაითქვამდნენ. წაიდა დრო კილეისა, წაიდა დრო ლაყბობისა, ჩვენდა საბედნეროდ. ეგონებთ ახლა დგებოდეს დრო მოსაზრებისა, მსჯელობისა, კრიტიკისა და მართალის სიტყვისა. ახლა ეელარაეის გაიტყუეებს სხვის კილეა. ახლა ვვეუბნებიან: მაგას თავი დაანებეთო, საქმე გაეხილჯოთ, გამოვარკეიოთ, რა საშუალებით მოეეხმაროთ და მოეაგვაროთ კეთილი საქმე; რა თანარიგით დაეწყოთ იგი, რა გარჯა გემართებს და ეინ რა მუშაობა გაეინაწილოთ ერთმანეთშორ.

— ოდესაც ეგაკრეკენ ამბავ ნაკლეკ ეარაკეა და ეიფიანობა, ეგონებ ბოლო ეღება. ეაიდა დრო, როდესაც სხვის კიცხეით თავის გამოჩენა შეიძლებოდა, როდესაც ლანძღეთ ეითომ მამაკაცის სახელს შოულობდნენ, უსამართლო და უსაფუძვლო შებაასებით კრიტიკ სობის გვარგვინს იდგამდნენ და წარამარა ლაყბობით ლიბერალობის, ან მოწყალმართეობის სახელს გაითქვამდნენ. წაიდა დრო კილეისა, წაიდა დრო ლაყბობისა, ჩვენდა საბედნეროდ. ეგონებთ ახლა დგებოდეს დრო მოსაზრებისა, მსჯელობისა, კრიტიკისა და მართალის სიტყვისა. ახლა ეელარაეის გაიტყუეებს სხვის კილეა. ახლა ვვეუბნებიან: მაგას თავი დაანებეთო, საქმე გაეხილჯოთ, გამოვარკეიოთ, რა საშუალებით მოეეხმაროთ და მოეაგვაროთ კეთილი საქმე; რა თანარიგით დაეწყოთ იგი, რა გარჯა გემართებს და ეინ რა მუშაობა გაეინაწილოთ ერთმანეთშორ.

— ოდესაც ეგაკრეკენ ამბავ ნაკლეკ ეარაკეა და ეიფიანობა, ეგონებ ბოლო ეღება. ეაიდა დრო, როდესაც ეაკეეილი მუშაკ მოლაყბეებს აღარ შესჩერებია და თვითონ კისრულობს კეთილს საქმეს მარტოდ, თუ ამხანაგი ვერ იშოვა, და ერთად სხეებთან, თუ ეგონეება ამხანაგი. მაგრამ ამხანაგი კეთილს საქმეშიაც ჩნდება და მშრომელის ღეაწლი იზიდავს ყველას, ეისაც ვარჯის ღონეკა აქეს და კეთილსათვის გულიც ერჯის.

**

დიახაც მიიზიდავს. არამც თუ საზოგადო კეთილ საქმეს, არამედ კერძოდ თეითოეულის კაცის კეთილ საქმესაც მიმბაძველი ჰყავს და ეყოლება. კაცის ზნეობითი სიმაღლე ამშეენებს იმის გაკეთებულ საზოგადო საქმეს და საზოგადო საქმეც თავისის ღირსებით ამშეენებს თვითოეულ მოკედის კერძო კაცობასა. მე ენახე პატარა ქალაქი და კეთილი გამზრახველი კაცები, საზოგადო საქმეზე მომუშაეენი. ისინი სწველითა და პატიოსნებით სხვებზე იმ ქალაქის საზოგადოებაში მაღლა იდგნენ. ეს უღრესობა, მათი ყოფაქცეეა, სიმარტლე, გამრჯელობა, ოჯახობაში პატიოსნება, სიფაქიზე ზნეობისა ისეთი თვისებანი არიან, რომ ყველას გულს იზიდავს და საყვარელადა ხდის მთელს საზოგადოებაში. იქნება თითო-ოროლა ხინჯი ინსანიზოდეს თითო-ორიოდე კაცის ახლო მეოფებში, მაგრამ თვით იმ კაცების პატიოსნება და მოღვაწეობა არაეის მათზე არ ალაპარაკებს და ლაყბობას არ ამორთვინებს. გულ-გამთბარი გამოეედი ამ პატარა ქალაქიდამ და წეროკ დგება, როდესაც ყოველი კეთილი მუშაკი მოლაყბეებს აღარ შესჩერებია და თვითონ კისრულობს კეთილს საქმეს მარტოდ, თუ ამხანაგი ვერ იშოვა, და ერთად სხეებთან, თუ ეგონეება ამხანაგი. მაგრამ ამხანაგი კეთილს საქმეშიაც ჩნდება და მშრომელის ღეაწლი იზიდავს ყველას, ეისაც ვარჯის ღონეკა აქეს და კეთილსათვის გულიც ერჯის.

**

დიახაც მიიზიდავს. არამც თუ საზოგადო კეთილ საქმეს, არამედ კერძოდ თეითოეულის კაცის კეთილ საქმესაც მიმბაძველი ჰყავს და ეყოლება. კაცის ზნეობითი სიმაღლე ამშეენებს იმის გაკეთებულ საზოგადო საქმეს და საზოგადო საქმეც თავისის ღირსებით ამშეენებს თვითოეულ მოკედის კერძო კაცობასა. მე ენახე პატარა ქალაქი და კეთილი გამზრახველი კაცები, საზოგადო საქმეზე მომუშაეენი. ისინი სწველითა და პატიოსნებით სხვებზე იმ ქალაქის საზოგადოებაში მაღლა იდგნენ. ეს უღრესობა, მათი ყოფაქცეეა, სიმარტლე, გამრჯელობა, ოჯახობაში პატიოსნება, სიფაქიზე ზნეობისა ისეთი თვისებანი არიან, რომ ყველას გულს იზიდავს და საყვარელადა ხდის მთელს საზოგადოებაში. იქნება თითო-ოროლა ხინჯი ინსანიზოდეს თითო-ორიოდე კაცის ახლო მეოფებში, მაგრამ თვით იმ კაცების პატიოსნება და მოღვაწეობა არაეის მათზე არ ალაპარაკებს და ლაყბობას არ ამორთვინებს. გულ-გამთბარი გამოეედი ამ პატარა ქალაქიდამ და წეროკ პეტერგოფიდგან საზღეარ-გარეთ გმიუნდენში თავისის ოკეგუსტიანის დებს სანახავად.

ნიჟნი-ნოვგოროდი. ნაეთის ნაძირალას ბეერსა თხოულობენ; მოტანა ჯერ არ შეუწყეეტიეთ; ღასი 14—15 კ. ფუთი. ამ დღეებში გაიყიდა, იმ პირობით, რომ მომაველ გაზაფხულიდგან ზაფხულის გასულამდე ასტრახანში იქნაეს მიტანილი, 3 მილიონამდე ფუთი 7¼ კაპეიკობაზედ; ნამდეილი ნაეთი იყიდება ფუთი 17—18 კაპ. სექტემბრისათვის გაიყიდა ერთობაშად 50 000 ფუთი 18 კაპეიკობაზედ.

ვენა. დღეს ეგერში გრაფმა კალნოკიმა და კრისპმ ერთმანეთი ინახულეს. ოფიციოზური გაზეთები ამბობენ, რომ ამ ნახვას მშეიდობიანი ხასიათი აკქსო.

შეერთებულმა კომისიამ სერბია და ბოლგარიამ, რომელსაც მოლაპარაკება ჰქონდა ბოლგარიასა და სერბიას შუა რკინის გზებისა და ფოსტის წესების შესახებ, თავისი მუშაობა დაასრულა.

ბერლინი. იმპერატორმა ეილჰელმმა დანიის მეფე მე-6 ულანის ტურანგენის პოლკის შეფად დაჰნიშნა.

14 აგვისტო

პეტერბურგი. ხელმწიფე იმპერატორმა ინება და თავისი საკუთარი ფული 25,000 მან. შესწირა ქ. ორსკში ცეცხლისაგან დაზიანებულთა.

გუშინ დიდ მთავარი ნიკოლოზ ნიკოლოზის ძე უფროსი წავიდა საზღვრეთს რუსეთში.

ნიჟნი-ნოვგოროდი. ჩაეთ კარგადა ეაჭრობენ; ხმელეთით იარმუკალი გამიმაგრდა. ახლა ღვერთი მოწყალეკა-მეთქი, ჩემს თავს ეეუბნებოდი, რაკი ამ დღესაც მოეესწარით, რომ კეთილს საზოგადო საქმეს ისეთი კაცები ახეეკან გარსა, რომელთაც შეეგნებული ჰქონიათ ერთად შრომა და რომელთა ზნეობას საფაქიზე ეტყობა. რა რიგად ამშეენებს ყოველს პატიოსან საქმეს, როდესაც პატიოსანის ზნეობის კაცი აკეთებს, და რა რიგად საზოგადოებისთვის მალე საყვარელი ხდება ის საქმე, როდესაც პატიოსანის კაცის ხელით კეთდება! რა საქმე კეთდებაო, ეს ზემოდ მოვიხსენე. რაც უნდა მკირედის მნიშვნელობის საქმე იყოს, რაკი იმას საზოგადო ჰქვიან, რაკი იმას კერძო ხასათი არა აქეს, სულ ერთია ჩვენთვის, ამიტომ-რომ სიდიდე და სიმცირე საზოგადო საქმეში ერთმანეთზეა გადაბმული; სკოლის საქმე მწერლობასთან არის დაკავშირებული, მწერლობა ხელოვნებასთან, ხელოვნება სწველა-განათლებასთან და სხვანი. რომელს რომელთან გაალკავებ?

გამოვედი ამ პატარა ქალაქიდამ და ინსი მრავალნად გადმომზრალი ცხენე, ეიწრო და მტკრიანი ქუჩები მხიარულად მეჩვენა, გახრიკულ-გადამწყარი არე-მარე აყვავებულად, გულ-გამეთებული დაუტყვეე ქალაქი და ეფიქრობდი, ნეტაეი სიზმრად კი არ გადამექცეს ეს ლხინი-მეთქი.

ანჩიხ-ტასეენელი

ჩვენ ეს ამბავი ეარეკლეთ „ეარეკლეთ“-ის ნომერ 170-ში.

ზედ მოიტანეს ჩაი: კიახტისა 20,000 ფუთი, ხანკოუსი—65,000-მდე, შაეის აგურისა—31,000-მდე, მწვანესი —25,000-მდე. თითო ყუთში 105 და 107 გრრ. იქ�. ზღვით მოტანილი ჯერ ნანგარიშეი არ არის; გაიყიდა, 12 თვეის ვადით, კიახტისა 130—155 მანათად, ხანკოუსი 120—200 მანეთამდე, შაეის აგურისა 73—78 მ.; ზღვის ჩაი ისყიდება გირვანქა 1 მან. 8 კაპ.—2 მ. 10 კ. ჩაი შარშანდელის ოდენა მოტანილი, თუმცა-კი ღირსებით შარშანდელზე ნაკლებისად ითვლება. მაუდეულობით შარშანდელზედ ნაკლებ ეაჭრობენ, ფასი წინანდელივეა და განსაკუთრებით მსხვილი მაუდი ისყიდება ცოტა. უბრალო და იაფი მაუდები ძალიანა სდგება. ყომალი დაბალი მაუდი გაიყიდა ადლი 65—90 კ., ნამდვილი აქლემის მაუდი—75 კ.—1 მ. 5 კ., ბამბისა—1 მან.—1 მან. 20 კაპ., ყვითელი შელებილი მაუდი—70—90 კ.; დაბალი მაუდი შარშანდელის ოდენა მოვიდა.

ბერლინი. დანიის მეფე გუშინ უკანვე ვიმგზავრა ვისბადენს, იმპერატორთან გულითადის გამოთხოვების შემდეგ.

სიმლა. ინგლისის მისია ავღანისტანის ემირთან გაემგზავრება 1 ოქტომბერს და 10 დღეს დარჩება ქაბულში. მისიის მეთაურს დიურანდთან მიჰყვება ხუთი ინგლისის ოფიცერი და სამხედრო დარაჯი.

ოსტენდე. აქაურს საერთა-შორისო სავჭიგინო გამოფენაზედ ყველაზედ უდიდესი ჯილდო—სპპატიო დიპლომი მიარგუნეს რუსს, ნიკოტინის წინააღმდეგის საშუალების გამომრთველ, ბორტნიკს იმის სიგარებისა და პაპიროსების გამო, რომელიც სავჭიგინო თამბაქოსაგან არის შემზადებული.

ვენა. სახელმწიფო წყაროდგან იუწყებიან, რომ გუშინდელს ნახეს გრ. ალნოკიისა და კრისპ.სას განსაკუთრებით თავაზა მოიხოვედა, რადგან ბ ნ კრისპი, იძულებულ-ყოველ ხაჩქარად დაბრუნებულიყო იტალიაში, გრ-აფ კალნოკთან დარბაზ.ე არ იყო ვენაშო. დარწმუნებით ამბობენ აგრეთვე, რომ მინისტრთა მიერ ერთმანეთის ნახვა მეგობრულ დამოკიდებულების ჩამოვარდნას მოასწავებს ავსტრი-ვენგრიისა და იტალიას შორისო; ეგვრში არაფერი მორიგება არა ყოფილა და აგრეთვე არც ფრიდრიხსრუეში ჭონინთ მოლაპარაკება არც მოსსოვას საქმეზე და არც საფრანგეთისა და იტალიის დამოკიდებულებაზე.

15 აგვისტო

პეტერბურგი „მართებლობის მოამბე“ იუწყება, რომ ხელმწიფე იმპერატორი და დიდნი მთავარნი მიხეილ ალექსანდრეს ძე და ალექსი ალექსანდრეს ძე წაბრძანდნენ პეტერბურგიდან სოფ. ილიინსკში გუშინ ექვსს საათსა და 20 წუთზე, ნაშუადღეღს. იქვე მიეიდა გუშინ დიდი მთავარი სერგეი ალექსანდრეს ძე მეუღლითურთ და დიდი მთავარი პაველ ალექსანდრეს ძე.

ერევანი. სტუდენტების ექსპედიცია, რომელსაც გ.ნზ ახეი ჰქონდა არარატზე ასულიყო, 11 აგვ-სტოს წაეიდა ერევნიდგან და ამ დღესვე მივიდა სარდარ.ბულაბში. მეორე დღეს ექსპედიცია შუადა თაეისს საქმეს. ექსპედიცია გაიყო ორს დასად. ერთი დასი მარკოვის ხელმძღვანელობით შეუდგა დიდს არარატს; მეორე დასი-კი კაკალეკის ხელმძღვანელობით წაეიდა პატარა არარატზე და ოთხის საათის შემდეგ მთის მწვერვალს მ.აღწია. პირველს დასს ძალიან ამოკოლებდა ავდარი: ღამე ყინვა იყო და დღეკი—თოელი და ბუქი.

ნიჟნი-ნოვგოროდი. იარმუკაზე წელსაც იმდენივე ლითონეული მუტანათ, როგორც შარშან; ფასი შარშანდელზე მ.ამეტებელია; ეაჭრობა კარგად მიდის; დიდ ძალი წერილი მუშტრები, განსაკუთრებით გლეხები, ჩამოსულან სამხრეთ გუბერნიებიდან. სარაჯის საქონელი და ნაწარმოები შარშანდელზედ მეტია; ფასი 25%-მეა, კარგად ჰყიდიან. ცოტად ნაკლებად იყიდება ბამბა ხიეისა, ტაშკენტისა და სპარსეთისა.

16 აგვისტო

ვენა. დღეს მოგზაურობენ აქ ხელმწიფე იმპერატორი, მეკეკიდრე ცესარეეიჩი და დიდი მთავარნი ქსენია ალექსანდრეს ასული. ჩრდილო რკინის გზის ეოგზალზე, რომელიც ხალიჩებით იყო მორთული, იყვნენ დასახვედრად: რუსის საელჩოს მოთათბირე, თავადი კანტაკუზენი, რუსის სამხედრო აგენტი, დანის ელჩი, პოლიციის უფროსის თანამდებობის აღმასრულებელი, ჩრდილო რკინის გზის წარჩინებულნი მოსამსახურენი და ავსტრიის მეკეკიდრე პრინცი რუდოლფ თავისის მეუღლითურთ. პრინცი სეესკის ქეეთის პოლკის მუნდირში ბრძანდებოდა ანდრიას ლენტით, როცა მატარებელი მიეიდა ეოგზალთან, მეკეკიდრე ცესარეეიჩი, რომელიც ავსტრიულს ულანის მუნდირში ბძანდებოდა, გამოეიდა ვაგონსალონიდამ, მეიდა პრინც რუდოლფსა და იმის მეუღლესთან, გადაეეია და გადაჭ�.ნა პრინცი და მერე ხელზე აკოცა მეკეკიდრე პრინცესას. ამის შემდეგ პრინცმა და პრინცესამ სალაბი უძღვნეს სალონ-ვაგონში ხელმწიფე იმპერატორისას და დიდ მთავარ.ნას ქსენია ალექსანდრეს ასულს; საუბარი გაგრძელდა ერთი მეოთხედი საათი. მას უკან ხელმწიფე იმპერატორისამ ინება და მიიღო რუსის საელჩო.ს იქ დამსწრე წევრნი, სამხედრო აგენტის ზუეეის მეუღლე და დამოის ელჩი.

ქ-ნს ზუეეისას ჰქონდა ბედნიერება მერთმია მისის უდიდებულესობისათვის საუცხოო თაიგული. როცა მატარებელი დაიძრა გზუნდენისაკენ წასასვლელად, ხელმწიფე იმპერატორისამ ინება მდგარიყო ვაგონ-სალონის ფანჯარასთან და გამომშვიდობების სალამი მიეცა ერცჰერცოგისა და იმისის მეუღლისათვის. ავსტრიის მეკეკიდრე პრინცმა, რომელსაც განზრახვა ჰქონდა წასულიყო გუშინღამ ბუდაპეშტს ჯარის დასახ.დავად, გადასდო თავისი წასვლა უდიდებულეს სტუმართა ჩამოსვლის გამო რუსეთიდან.

ბერლინი. დღეს დილით მობძანდა აქ საბერძნეთის მეფე.

იმპერატორი ეილჰელმი წაბძანდა ტრეზდენს, მაგრამ ბერლინში დაბრუნდება.

დღეს საღამოს საბერძნეთის მეფე დარბაზად ბძანდებოდა პოტსდამში სამს იმპერატორიასთან.

გმუნდენი. ხელმწიფე იმპერატორისამ, მეკეკიდრე ცესარეეიჩა და დიდმა მთავარნამ ქსენია ალექსანდრეს ასულმა ინებეს ჩამობრძანება აქ დღეს, ნაშუადღე